

Формування ресурсної бази банків України: сучасний стан і шляхи покращення

Альона Бойко,

*магістрантка кафедри економіки та фінансів,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: boikoas@krok.edu.ua*

Ігор Румик,

*д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки та фінансів,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: rutykii@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0003-3943-639X*

Система фінансового забезпечення діяльності комерційних банків є єдністю джерел, методів та інструментів фінансування банківського бізнесу. Вона складається в результаті функціонування фінансових відносин з приводу мобілізації внутрішніх та акумулювання зовнішніх джерел фінансування діяльності комерційних банків за допомогою використання певних механізмів з метою формування ресурсної бази, здатної трансформуватися в банківський капітал [1].

Вирішення проблем банківської системи можливе лише з реальною економікою, в даний час сильно деформованою кризою і тривалою епохою трансформаційних перетворень.

Криза в банківській системі не є повною або загальною, але все ж присутня в певній мірі чи обсязі. Це може означати, що існують проблеми або недоліки у функціонуванні банків або їх системи, які потребують уваги та вжиття заходів для запобігання загострення ситуації.

Обсяги кредитування зросли з початку 2015 року у понад шість разів, перетворивши на кредитні ресурси переважну частину пасивів комерційних банків. Стратегія агресивного зростання кредитування та агресивного фінансування повинна бути замінена новими підходами до діяльності комерційних банків і, перш за все, необхідно переглянути стратегію формування та управління пасивами, тим більше що банківський сектор економіки має різноманітну структуру джерел фінансування та має у своєму розпорядженні механізми їх трансформації, що визначає особливе його становище на фінансовому ринку.

Нинішня криза, на нашу думку, переважно системна, хоча в ній є величезний фінансовий компонент. Це системна криза суспільства в цілому, її економіки зокрема, яка неминуче має призвести до перегляду багатьох ключових позицій, у тому числі і до мотивації розвитку фінансових інститутів суспільства. Тому підвищення капіталізації стає сьогодні для банків першочерговим завданням.

Платоспроможні банки в 2023 році за попередніми даними, до підтвердження річним аудитом, отримали 86,5 млрд грн чистого прибутку. Це майже вчетверо вище показника за 2022 рік та на 12% вище за результати 2021 року, до повномасштабного вторгнення.

Операційні прибутки банків зросли помірно: операційний дохід за рік зріс на 15% порівняно з попереднім роком, чистий операційний прибуток до відрахувань у резерви – на 19%. Рушієм зростання доходів сектору залишається збільшення процентних доходів як від високоліквідних активів, так і кредитування. Головним чинником значної різниці прибутковості, якщо порівняти з попереднім роком, були значно менші відрахування в резерви під збитки від активних операцій, які за рік скоротилися на 86%. Загалом із початку повномасштабного вторгнення банки сформували резерви в розмірі 133 млрд грн, з яких у 2023 році – лише 17 млрд грн. У грудні 2023 року згідно зі змінами до законодавства банки донарахували річну суму податку на прибуток за результатами 2023 року в цілому за підвищеною ставкою – 50%.

Рентабельність капіталу банківського сектору на 1 січня 2024 року становила 31,6%. Рік тому цей показник становив 9,7%.

Також була проведена Національним банком у 2023 році оцінка стійкості банків підтвердила, що більшість банків в Україні мають достатній капітал, а банківська система загалом – високий запас міцності.

Станом на 01 січня 2024 року згідно з річними показниками лише сім із 63 платоспроможних банків були збитковими із сукупним збитком 245 млн грн [2]:

Збільшення власного капіталу банків може досягатися за рахунок реалізації наступних заходів [3]:

1. Спрямування власного прибутку до капіталу банку.
2. Участь держави у капіталізації кредитних організацій.
3. Залучення іноземних інвестицій.
4. Залучення коштів акціонерів банку.
5. Розміщення акцій комерційних банків на біржі.

Капіталізація прибутку може стати постійним джерелом збільшення власних коштів банку, оскільки розмір його залежить від масштабів діяльності та ефективності роботи банку, насамперед у галузі фінансування банківської діяльності та управління фінансовими ресурсами. Однак, незважаючи на те, що банківський сектор економіки залишається прибутковим, в умовах, коли необхідно розширювати спектр послуг, цей спосіб збільшення капіталу навряд чи може стати основним, оскільки для такого завдання прибуток більшості банків є явно недостатнім. До переваг такого способу капіталізації можна віднести збереження контролю власників над банком, а недоліків - зниження їх дивідендів. Для розвитку капіталізації в цьому напрямі необхідні певні стимулюючі заходи з боку держави, також зацікавленої у збільшенні капіталізації банківської системи. Одним з них може бути звільнення від оподаткування прибутку, що йде на збільшення власного капіталу банків.

Залучення іноземних інвестицій у банківський бізнес здійснюється зарахунок субординованих кредитів (позик), та участі у капіталі українських кредитних організацій. Іноземні інвестори зацікавлені в українському фінансовому ринку, проте є об'єктивні межі їхньої допустимої участі в національній банківській системі. Даний спосіб капіталізації втілюється у співпраці з так званим

стратегічним іноземним інвестором. До переваг цього методу фінансування можна віднести можливість перенесення в Україну іноземного досвіду, а недоліків - ризик втрати економічної незалежності національної банківської системи.

При залученні коштів акціонерів основне завдання полягає в тому, щоб переконати акціонерів вкладати кошти саме у банківський, а не в якийсь інший бізнес. Серед переваг цього шляху - збереження структури власників та можливість отримання ними додаткових доходів від розвитку банківського бізнесу, недоліком може стати обмеженість фінансових можливостей акціонерів. Недоліки: «роздвоєння» структури власників, помітні витрати на організацію, попередню підготовку та розміщення цінних паперів. Складним завданням для українських банків є робота з підтримки ринку розміщених паперів.

Незважаючи на всі ці складнощі, акціонерне фінансування сьогодні можна розглядати як актуальний та перспективний спосіб збільшення власного капіталу та ресурсної бази для частини вітчизняних банків.

Ключові слова: ресурсна база, капіталізація, джерела фінансування, методи фінансування, банківський капітал.

Список використаних джерел

1. Криховецька З., Кохан І. Проблеми та шляхи вдосконалення формування фінансових ресурсів банків. *Економіка та суспільство*. 2022. (39). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-10>
2. Національний банк України. *Статистика*. 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/bankivskiy-sektor-otrimav-865-mlrd-grn-pributku-za-2023-rik-zgidno-z-operativnimi-danimi>
3. Бова Н.В. Особливості формування ресурсної бази банків в Україні. *Ефективна економіка*. 2015. №5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4060>